“ب□ن□د□ر فەیلی” ئازارێکی ئینسانی بەردەوام بە دەست فاشیزمی درێژکراوەوە.. ئاسۆکمال

لە دیدارێکی دۆستانە لەگەڵ ڕۆمان نوس و ب□شداریەک لە کۆڕی یانەی کتێبی لەندەن دا بۆ خوێندنەوەی ڕۆمانی “بەندەر فەیلی” دا ، ئێمە لە نزیکەوە ڕۆشنبیرێک و بەرھەمەکەیمان بینی. دوو شت سەرنجی ڕاکێشام ، یەکەمیان؛ ھەستێکی قوڵ بە ئازاری ئینسان، ئازاری تایبەتی فەیلیەک لەگەڵ ئازاری ھاوچارەنوسە ھەژارەکانی تری عێراقدا. دووەم؛ درێژبونەوەی دیوارەکانی زیندانی فاشیزمی خۆرھەڵاتی و بۆ میدیای زیندانی ھێشتنەوەی ئازادی لەلای فاشیزمی خۆرئاوایی یەوە.

ھەستێکی ئینسانی قوڵ

بۆ بەشداری لە کۆڕەکەدا دەبوایە گۆنا سعید و من ڕۆمانەکەمان لە ماوەی تەنیا ٥ ڕۆژدا بخوێندایەتەوە، کە ئەویش تەنیا دوای کاری ڕۆژ شەوانمان بۆ دەمایەوە.ئێمە زۆر جار بە دۆخی خەمبار و پڕ ئازار و بێ دەسەڵاتی ئەو منداڵە “بەندەر فەیلی” دەگریاین. ئەم سەرنج ڕاکێشانەت لەلایەن نوسەرەوە بۆ قوڵایی ھەستکردن بە ئینسانی سەردەمەکەت ئەم بەرھەمانەی “بەختیار عەلی” ت لا گرنگ دەکا. چونکە ئەمە ئەو ھەستە ئینسانیەیە کە پێویستمانە بۆ سەرنجدانی ڕاستیەکانی نالەباری ژیانی مر□قایەتی ئێستامان . ھەر ئەو گرنگیەیە کە لە بەرھەمەکانی دیستۆڤسکی و تۆلستۆی دا د□بینین□و□ ب□ خ□می مر□ق . ئ□وان ژیانی جوتیارانی ڕوسیە و ستەمی قەیسەریەتیان وەک خەمی گیرۆدەبونی مر□ق ب□دەست سیستمی چەوسێنەرانەوە بەشێوەیەکی ھونەری خستیانە ڕوو کە تائێستاش دەتوانێ سەرنجی ئێمە ڕاکێشێ بۆ بیرکردنەوە و تێگەیشتن لە ماناکانی ژیان.

بەختیار لەم ڕۆمانەدا ھەرچەند بە قوڵی سەرنجمان بۆ ڕوویەکی تراژیدی ئینسانی فەیلی ڕادەکێشێ. بەڵام ئەوەی وەک نوسەرێکی کورد بەلای منەوە گرنگ بوو کە قەڵەم و ھەستی ئەم نوسەرە تەنیا فەیلیەک و کوردێک سنوری وێنەگرتنەکانی نیە و ناتوانێ کامێراکەی تەنیا زووم بخاتە سەر یەک بەش بەڵکو ئەو لەپاڵ “بەندەر فەیلی” دا “ن□د□ا بوستانی و نوفل”ی عەرەبی بەغدادیشمان وەک مر□قی چەوساوەی ھاوخەمی

“بەندەر فەیلی” دەناسێنێ و ئەمانە دەکاتە هاوڕێی گیانی بەگیانی و خۆشەویستی “بەندەر فەیلی” کارەکتەری سەرەکی ڕۆمانەکە. دەمێکە دوای گەڕان و سەرەتاکانی شیرکۆ بێکەس ئەم شوناسەی ئینسانیە یونیڤێرساڵەی مرۆڤی چەوساوەم لەپاڵ شوناسی کوردێکی ستەم لێکراودا نەبینیبو. شوناسی کوردی فەیلی بەندەر ئازارێکی مێژوویی بەشێک لە کوردەکان نیشان دەدا بەڵام ئەوەی جێگای سەرنجە گێڕانی دۆخی بەندەرە کە بەهۆی ئەم شوناسە فەیلی بونەیەوە ئازادی لەلایەن کۆمپانیای لیبراڵە خۆرئاواییەکانیشەوە لێ زەوت دەکرێ. ئەم گێڕانە پێمان دەڵێ کە فەیلی بوون و کوردبوون بە تەنیا شوناسێک نیە کە بەهۆیەوە ئازار دەچێژین بەڵکو درێژەی نەبونی ئازادی لە دۆخی بونی دەسەڵاتێکی فاشیستی درێژکراوەدایە.
ئەم ڕاستیە کاتێک دەردەکەوێ کە ئەمریکیەکان دێن و بەندەر لە زیندان ئازاد دەکەن بەڵام شوناسی فەیلی ئازاد ناکەن. ئەم شوناسی فەیلیە دەبێتە ئامڕازێکی دەستی میدیای فاشیزمێکی تر بۆ زیندانی هێشتنەوەی بەندەر و سود وەرگرتن لە فەیلی بونی بەندەر بۆ پڕوپاگەندە بۆ ئەمریکای ئازادی و ڕزگاری بەخش و شاردنەوەی دیوی داگیرکەرانەی ئەم فاشیزمە نوێیەی بەندەری بەشیوازێکی نوێ زیندانی کردۆتەوە. ئەمە هەمان داستانی ئازادی و ڕزگاربونی شوناسی کوردە لە دەست فاشیزمی بەعس و ٣٠ ساڵ بەهۆی کوردبونەوە کەوتنە ژێر دەستی فاشیزمی کوردیەوە. پارتی و یەکێتی سودیان لە شوناسی کورد وەرگرتوە کە لەم ٣٠ ساڵەدا ملیارەها دۆلاریان کۆکردۆتەوە و پاوانی دەسەڵاتیان لە کوردستاندا پێ کردوە بەوەی ئەوان خاوەنی شوناسی کوردن لە عێراقدا بەهۆی تاپۆی ئەم شوناسە قەومیەوە بۆ بەهەشتی خۆیان گەیشتون. ئەمە ئەو ئاڵوگۆڕەیە کە بەختیار عەلی ڕوبەڕویەتی لەگەڵ شوناسی فەیلی و کورددا کە ئایندەی ئەدەبی کوردی پێوە بەستراوە. ئەم ڕاستیە لای بەختیار عەلی لە ڕۆمانی “غەزەلنوس و باخەکانی خەیاڵ “دا دەبینین کە ئیتر شوناسی کورد لە عێراقدا تەنیا کێشەی خەڵکی کوردستان نیە بەڵکو میرنشینە نوێیەکانی ناسیونالیزمی کوردی یەکێتی و پارتیە کە میراتگری فاشیزمی بەعسن. ئەم ڕۆمانە پێمان دەڵێ کە نوسەر واقیع و ڕاستیەکانی ئازاری مرۆڤی یۆنیڤێرساڵی کوردیش دەبینێ.
لەو کۆڕەی لەندەندا من ئەم گۆشە نیگایەی خۆمم لەسەر گرنگی بینینی ئازارەکانی بەندەر جگە لە فەیلیەک وەک مرۆڤێکی یونیڤێرساڵی چەوساوەی ژێر دەستی فاشیزمیش باسکرد. بە بڕوای من ئەمە نیشاندانی لایەنێکی بەهێزی ڕۆمانەکەیە کە پیویستە ئەدەبی کوردی زیاتر کاری لەسەر بکا و لە شوناسی قوربانیەکی کورددا، ئازارەکانی کوردێک و فەیلیەک وەک قوربانیەکی ستەمە جۆراوجۆرەکانی سیستمی کاپیتالیستی

نیشان بدا. بەڵام لە وەڵامەکانی بەختیار عەلیدا بەم گۆشەنیگایەی من بە پێچەوانەوە ئەو زیاتر لەسەر شوناسی فەیلی بونی ڕۆمانەکە و بەندەر پێداگری کرد.

بەدوای ئەویشدا دکتۆر ئیبراهیم سدیق مەلا زادە کۆمێنتی لەسەر ئەم گۆشە نیگایەی من دا کە هێڵەی سیاسیەکانی باشور ئەوەیە کە" دەڵێن بەعس لە ستەم لە هەموو عێراقدا یەکسان بوە". بەڵام هیچ کات باسکە ئەوەنیە کە تایبەتمەندی ستەم لەسەر کورد و فەیلی بە بۆنەی کورد بون و فەیلی بونەوە لە لایەن فاشیزمی بەعس لە بەرچاو نەگرین، هەروەک ئەوەی ستەمی تایبەت لەسەر جولەکە لەلایەن نازیزمەوە لەبەرچاو گیرا . ئەمە لەوەش تێدەگەین کە بەختیار بە زمانی کوردی ڕۆمانێک دەنوسێ کە ئازارەکانی خەڵکی کوردستان دەردەبڕێ، بەڵام ئەو لە کۆمەڵگەیەکی کوردیدا کاردەکا کە شوناسی کورد بون و فەیلی بوون ئەگەر چی وەک مێژوو و واقیع بونیان هەیە بەڵام تەنیا شوناسێک نین و ئێستا خەڵکی کورد لە دنیای شوناسە جۆروجۆرەکان و گۆڕانی شوناسەکان و ناجێگریی تاک شوناسیدا دەژین. هەروەک لە نمونەی “غەزەلنوس و باخەکانی خەیاڵ “دا باسمان کرد کە ئازاری پاڵەوانەکەی بەهەی کوردبونیەوە نیە ، بەڵکو لەناو شوناسی کوردبوندا گۆڕانێک ڕویداوە کە بەشێکیان شوناسی مرۆڤی چەوساوە و بەشەکەی تریان شوناسی کوردێکی چەوسێنەریان هەڵگرتوە. هەرێمی کوردستان ئێستا ئایندەی گۆڕانکاری لە شوناسی کوردمان نیشان دەدا و بەختیار عەلیش بەهەی جێگەی ئەنتی سیستمی فاشیست بونیەوە دەبینین نوسەرێکی کوردی خاوەن شوناسێکی ئازادی یونیڤێرساڵە و ئەم باسی شوناسە گرنگیەکی هەیە لە ئەدەبی هاوچەرخی کوردیدا.

لەسەر چۆنیەتی هەڵوێستەی ڕۆمان نوس لەگەڵ خوێنەرەکانیدا لەم کۆڕەدا گۆنا سعید وتی؛ هەر کەسێک کە ڕۆمانێک دەخوێنێتەوە بە پێی بۆچون و گۆشەنیگای خۆی سەیری ئەو ڕوداو و کارەکتەرانە دەکا و هەربۆیە دەکرێ خوێندنەوەکانمان بۆ ئەم ڕۆمانەی “بەندەر فەیلی” یش وەک گۆشەنیگای نوسەرەکەی نەبێ. پێم خۆش بوو کە بەختیار عەلی ئەو ڕەخنەیەی گۆنای قبوڵ کرد کە، نوسەر ناتوانێ گۆشەنیگاکانی تر بخاتە ژێر چاویلکەی پشکنینی دنیابینینەکەوە و هەڵەی هەڵە بهێنێ بەسەر تێگەیشتنی خوێنەردا. بەڵکو نوسەر مافی خۆیەتی گۆشەنیگای خۆی باس بکا و خۆی و خەیاڵ و ئایدیاکانی لە ڕێگەی ڕۆمانەکەوە وەک پەیامی ڕۆمانەکەی بناسێنێ. بە ختیار زۆر بە ڕونیش لەوەدوا کە خوێنەری ڕەخنەگر دەبێتە کەسێک ئەویش خاوەنداریەتی لە بەرهەمە ئەدەبیەکە دەکا. ئەم تێبینیەی گۆنا و جەدەلەکەی بە ختیار عەلی شتێکی تازە بوو بۆ من لە کۆڕی ئەدەبیاتدا هاتە پێشە و بەشداری تری گرنگیش لەم کۆڕەدا لەلایەن بەشداربوانی تریشەوە نیشانی دا کە لەم

جۆرە کۆڕا نەمان زۆر پێویستە.
ئێمە خۆشحاڵ بوین کە لەنزیکەوە ئەم هاوڕێ یە “بەختیار عەلی” مان ناسی و دانیشتن لەگەڵ کەسانی ڕۆشنبیری وەک بەختیار عەلیدا جوانی و خۆشی بە ژیان دەدا. جوانی و خۆشیەک کە هەست دەکەیت لەگەڵ دیستۆڤیسکی و تۆلستۆیەک کە بەزمانی کوردی قسە دەکا دانیشتویت کە بە زیندوویی باسی ئازارەکانی م□ر□ق و خەونی ئازادی دەکا لە ڕۆژگاری خۆتدا، نەک تەنیا لە نێو کتێبەکاندا.

ئاسۆکمال

لندن

٦ دیسەمبەری ٢٠٢٢